

героя, рыцаря, аристократа, интеллигента, солдата, готового пожертвовать жизнью ради родины.

Чувство патриотизма, любовь к родине, к своему народу основные составляющие человека уважаемого и достойного для казахского народа. Цель жизни казаха быть достойным сыном народа, не запятнать честь семьи, посвятить себя народу, подвиг батыра принадлежит не ему, а народу. Образ достойного сына народа мы можем наблюдать в романе-диалоге Азильхана Нуршаихова «Истина и легенда» (Ақиқат пен аңыз) [6]. В произведении автор описывает молодые годы полковника гвардии Бауыржана Момышулы. Всем известен решительный смелый командир, герой войны Бауыржан Момышулы, в произведении автор не возводит нерукотворный памятник герою, а особо акцентирует внимание на человеческие качества этого человека, его умения вести себя достойно во всех жизненных ситуациях: на поле боя, в обычной повседневной жизни, в общении с людьми. Роман-диалог написан в виде интервью, прерываемом воспоминаниями автора, разговорами и размышлениями, возникающими между автором и героем. Бауыржан Момышулы был человеком глубоко порядочным, имеющим четкое представление о долге, чести, совести и не позволял себе совершать подлые поступки и того же он требовал от окружающих его людей. Азильхан Нуршаихов описывая разговоры с героем старался показать его политические, военные, философские взгляды на жизнь, показать его мнение каким должен быть человек с этической, моральной точки зрения, то как воспитание патриотических чувств влияет на развитие личности человека.

Анализ семантического пространства текста.

Ключевые слова, участвующие в формировании концептуального смысла глобальной ситуации: *намыс, ар, халықтың рухы, отаншылдық, патриотизм, адамгершілік, жастар, қазақ.*

Базовым концептом является концепт *достоинство*, репрезентированный в казахском языке лексемой *намыс*. Ядром концептосферы является обобщенная когнитивно-пропозициональная структура: субъект – предикат – объект. Субъектом является образ героя, патриота. Позиция предиката представлена главным образом действиями героя, его поведением. Объект является многогранное чувство любви, в частности к родине, к родному народу.

Анализ денотативного пространства текста показывает, что *макроструктура текста* – набор микропропозиций и связывающих их отношений.

Микропропозиции: 1. Отан үшін өз басымды өлімге байлай отырып, мен оларды ажалмен алысуға жұмсадым. Оларды өлмеу үшін, өз ұрпақтарын, өз халықтарының намысын, оның өздері сүйетін асыл қасиеттерін аман сақтап қалу үшін жұмсадым.

2. «Өз халқын құрметтеп, сүймеген адам, опасыз, оңбаған адам»

3. Ерді намыс өлтіреді, қоянды қамыс өлтіреді.

4. Әр адамның мінезі – астындағы тұлпары.

5. Адам өлгенімен оның еңбегі өлмейді, ерлігі өлмейді, ол атқарған ұлы іс өлмейді.

6. Намыс – азаматтың алтын туы. Әке-шешесін сыйлаған балада ғана намыс болады.

Глобальная ситуация в произведении реализуется через размышления главного героя о чувстве долга, достойном человеке уважающем и высоко ценящем свой народ и это чувство рождает уважение к другим народам.

Лексико-семантические репрезентации текстового события подчеркивают значимость концепта *достоинства*, репрезентированного лексемой *намыс*. В ходе развития романа можно наблюдать то факт, что достоинство как черта присущая герою не находится в пассивном состоянии, оно активно действует, управляя жизнью героя, являясь путеводителем во всех жизненных ситуациях, заражая окружающих его людей. Семантика концепта достоинства в данном романе-диалоге включает в себя нравственные и национальные коннотации. Чувство любви к родине побуждает человека забыв о страхе жертвовать своей жизнью, чтобы отстоять честь родной земли, не уронить достоинство свое и народа (*Өзім де жаным арымның садағасы, халқым үшін қасықтай қаным пида деп, жаным тұрған отқа талай түстім.*). Уважение же к другим народам возникает лишь у человека который любит свою землю (*... халықтардың туыстығы алдымен адамдардың өз халқына сүйіспеншілігі арқылы ғана келеді/ кейбір ұлттық киімдеріміздің үлгісін сақтау, үлкенді құрметтеу, ананы ардақтау, ағаны қадірлеу сияқты жақсы дәстүрлерімізді жандандыра беру...*). Достойный сын народа не имеет права ничем запятнать свое имя, чтобы тень не пала на его народ (*Қайда, қайда жүрсемде жүректегі ұраным қазақтың: «Ерді намыс өлтіреді, қоянды қамыс өлтіреді» деген мақалы болды. Ел намысы ер намысы деп білдім.*). Патриотизм не возникает на пустом месте, это чувство воспитывается и прививается человеку. Роман написан в виде диалога, а значит и есть явный адресат, автор, и читающий невольно воспринимает слова и размышления главного героя через призму авторского понимания. Все мысли и точка зрения главного героя законченные, четко сформулированные, без намеков и направлены четко на читателя, они как установка и в конце романа словами героя автор раскрывает цель этой открытости. Роман посвящен тому, чтобы описать образ достойного сына родины, которым гордится народ, чье имя стало легендой. Устами этого человека передается напутствие молодому поколению – *Ей, жүз жылдан кейінгі, мың жылдың ар жағындағы үрім-бұтақ, жұрағат жас ұрпақ! Естисің бе менің үнімді, жете ме саған менің дауысым.*

В течении всего романа концепт *достоинство* не статичен, мы видим, что обладание *достоинством* это процесс и четко выделяются *этапы его развития:*

1. побуждение чувства собственного достоинства, воспитание и развитие в человеке этого чувства (*Ұлы іс Отанға деген сүйіспеншіліктен, халыққа деген құрметтен, осы екеуі үшін аяусыз еткен еңбек пен ерліктен туады. / Әр адамның мінезі –*

астындағы тұлғары. / Соның ағынымен адамдар өмірден зымырап өтіп жатады ғой, әйтеуір.);

2. обладание достоинством (Адалдық, арлылық, принциптілік сіздің қаныңызға сіңген қасиет екен-ау. Қан құрамында мәңгі өмір сүретін ақ, қызыл түйіршіктер сияқты, бұл қасиеттер сіздің жүрегіңізде мәңгі сақталып қалған ғой./Жақсының басынан дау кетпейді. Жаманның басынан жау кетпейді);

3. потеря достоинства, проявление внутреннего малодушия, совершение поступков пятнающих честь и достоинство человека (Кей адамның жүрегінен бұл қасиеттер (Адалдық, арлылық, принциптілік) жойылып, жоғалып, өшіп кетіп жатады. Бірақ олар сонда да өмір сүріп жүре береді. Ал сіз осының біреуінен айрылған күні өлетін шығарсыз.../ Кейбіреулер естелік айтса өзін ғана мақтап, мадақтап шыға келеді. Жазса өзімен замандас, тұстас өмір сүрген жақсыны жамандап, даттап әуре болады./... тырнақ астынан кір іздейді, кемітіп, келекелеп көрсетуге тырысады.../ Неге қазақтың жас жігіттері ауылдан келген қыздарды алдайды? Ар, ұят, намыс қайда?);

4. умение сохранить достоинство (өз халықтарының намысын, оның өздері сүйетін асыл қасиеттерін аман сақтап қалу үшін жұмсадым... /Арманым халқымның намысына дақ түсірмеу болды/халықтың намысы үшін соғыстым/ Адам өлгенімен оның еңбегі өлмейді, ерлігі өлмейді, ол атқарған ұлы іс өлмейді./Әке-шешесін сыйлаған балада ғана намыс болады. Оларды ұялтпайын, ағайын-жұртымды жерге қаратпайын дейді/ араққа үйір болмауы керек, арақ адамгершіліктің, азаматтың, ақылдың жауы. Арақ азғындыққа жетелейді);

Лексико-семантические репрезентации указывают на бытийный уровень размышления автора. Можно обратить внимание на сюжет произведения: описание человека легендарного поступающего достойно в любых жизненных ситуациях, а с другой стороны обычная жизнь человека, где за принципы ему иногда приходилось платить многими возможностями. Данный сюжет имеет огромный культурный подтекст к которому апеллирует автор.

Анализ художественного времени и способы его текстового воплощения. Данное произведение написано в настоящем времени. Автор показывает текущую картину, состояние жизни героя. В тоже время он пишет о событиях, которые происходили в его жизни. Так можно говорить о сосуществовании в произведении настоящего и прошедшего. Времена тесно связаны между собой, одно взаимосвязано с другим причинно-следственными связями.

Анализ эмотивного пространства текста. Тема развития концепта достоинства в личности человека,

основанного на чувстве патриотизма, пронизывает весь роман эмоции изменяются от положительных (құрметтеу, сую/ ардақтау/ жан-тәнімен жақсы көру) до крайне негативных (қарсы күресу/ жан-тәнімен жек көру/ жирен мұрты едірейіп, электр сымының біріне-бірін жақындатқан екі ұшындай болып, шытыр-шытыр ете қалады / менің зығырданым қайнады), присутствуют также глобальные событийные эмоции. Рассуждения героя сопровождаются вкраплениями автора, представляющими собой положительную эмоциональную оценку.

Таким образом, в данном произведении концепт *достоинство*, представленный лексемой *намыс* в казахском языке, включает в себя следующие смыслы: это неотъемлемая черта характера сильного человека, проявляющаяся во всех его поступках и мыслях; это чувство можно привить, оно закладывается через воспитание семьей, самим человеком через внутренние потребности. Особенность концептосферы «достоинство» в анализируемом произведении – это текстовая значимость передаваемая через образ легендарного героя, достойного сына народа.

Подводя итоги концептуальному анализу романа-диалога Азильхана Нуршаихова «Истина и легенда» (Ақиқат пен аңыз) мы видим, что индивидуально-авторские знания о мире формируют специфическую концептосферу. Ядро – когнитивно-пропозициональная структура, приядерная зона концепта представлена лексическими репрезентациями этой структуры, ближайшая периферия – образные репрезентации: а дальнейшая периферия – это эмоционально-оценочные смыслы.

1. Николаева Т.М. Лингвистика текста: Современное состояние, синтаксис и перспективы // Новое в зарубежной лингвистики. – М., 1978, вып.9.,с.263
2. Мурзин Л.Н. Язык, текст и культура // Человек – текст – культура. –Екатеринбург, 1994,с.7
3. Кубрякова Е.С. Начальные этапы становления когнитивизма: лингвистика – психология – когнитивная наука // Вопр. Языкознания. 1994а.№4,с.3.
4. Бабенко Л.Г. Филологический анализ текста, Екатеринбург «Деловая книга», 2004.
5. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. – М., 1981,с.28.
6. Нұршайықов Ә. Ақиқат пен аңыз. Роман-диалог., «Жазушы» – 1980, 360.

***

Бұл мақалада намыс концептінің әр халықтың мәдениетіне сай адамгершілік категориясына талдау жасалынған және оның ұлттық-мәдени ерекшеліктері мәтіннің концептуальдік талдауының мысалында көрсетілген.

***

The concept of dignity, a basic moral category that exists in any culture, is analyzed in this article. Its national and cultural specificity is shown on the example of the conceptual analysis of a text.

Қ. Сегізбаева

ҚАДЫРҒАЛИ ЖАЛАЙЫРИДІҢ «ЖЫЛНАМАЛАР ЖИНАҒЫНДАҒЫ» АРАБ, ПАРСЫ СӨЗДЕРІНІҢ ҮЛЕС САЛМАҒЫ

Қадырғали Жалайыридің «Жылнамалар жинағы» - XVI ғасырдың соңында жазылған еңбек. Негізгі бөлігі Рашид ад-Диннің «Жамиғ ат-тауарихынан» жасалған еркін аударма болғандықтан және сол дәуірдің дәстүрі бойынша шежіреде арабизмдер мен фарсизмдердің көп болуы табиғи құбылыс екендігін бұдан бұрын жазылған еңбектерде және біздің мақаламызда айтылды. Олардың түркі тіліне ену себептерін Б.Сағындықұлы былай сипаттайды: «...Түркі халықтарында бұрын-соңды болмаған ұғымдар мен зат атаулары ескерткіштерде араб-парсы сөздері арқылы берілген. Мұндай сөздердің көпшілігі діни ұғымдар, ел басқару істеріне, экономикаға, ғылым мен мәдениетке, қоғамдық өмірдің тағы басқа салаларына байланысты терминдер. Әрине, мұндай сөздер аударуға келмейді, аударған күнде негізгі мағынасы бұзылып кетер еді.»[1.18] Қадырғалидің шежіресінде де осы аталған тақырыптағы сөздердің бәрі бар. Араб, парсы сөздерінің зерттелу жайы сөз болған мақалада оларды: 1. Адам; 2. Табиғат; 3. Қоғам; 4. Дін, - деп төрт тақырыптық топқа бөліп қарастырған едік. Бұл топтарды кеңірек тарқатып айтсақ:

1. Адамның мінез-құлқын, психологиялық жай-күйін сипаттайтын сөздер: *таһайиуж* (а.) – толқу, қобалжу; *таһауур* (а.) – абайламаушылық, көзсіздік; *харис* (а.) – құмар, ашкөз; *мутахайир* (а.) – абыр-жыған, сасқан; *муафиқ* (а.) – келіскен; *му’табар* (а.) – сыйлы; *дуст* (п.) – дос; *душман* (п.); *хуш* (п.) – жақсы, көңілді; *хуб* (п.) – жақсы, қайырымды, әдемі; *бичоре* (п.) – кедей, бейшара; *гунаһгар* (п.) – күнәкар. *Мутахайир* және *хайран* деген сөздер араб тілінде бір түбірден тарап, бірдей мағына береді. Соның *хайран* деген варианты қазақ тіліне еніп, «қайран қалу» түрінде және өкінішті білдіретін экспрессивті мағынада қолданылады. Қалың елім, қазағым, *қайран* жұртым (Абай). Араб тілінде ғafil деп дыбысталатын сөз де қазақ тіліне енгеннен кейін «қалу» көмекші етістігімен тіркесіп, «қапы қалу» күйінде қолданылып жүр. Парсының *дос*, *дұшпан*, *бейшара* сөздері тілімізге ертекерте еніп, әбден сіңісіп кеткен. *Бейшара* сөзі парсы тіліндегі «би» (-сыз, -сіз) префиксі мен «чаре» (амал, шара, көмек) сөздерінің бірігуінен жасалған. *Гонаһкар* сөзі *гонаһ* және -кар сөз тудырушы жұрнағының бірігуімен жасалған.

2. Табиғатқа, кеңістікке және уақыт өлшеміне байланысты атаулар: *уақт* (а.); *уалайат* (а.); *замин* (п.) жер; *қал’а* (а.); *мағриб* (а.) – батыс; *машириқ* (а.) – шығыс; *маймәнә* (а.) – оң жақ; *майсара* (а.) – сол жақ; *муддат* (а.) – кезең, мезгіл; *дуния* (а.); *жануб* (а.) – оңтүстік; *жиһат* (а.) – жақ, бағыт, мекен; *шимал* (а.) – солтүстік; *иқлим* (а.) – аудан, аймақ; *марғзар* (п.) – шалғын; *дариа* (п.) – теңіз; *дәшит* (п.) – дала; *рамазан* (а.); *иақшанбе* (п.). «Арабтың *уалайат* сөзінің жалпы

«ел» мағынасында жұмсалғандығын» Р. Сыздық айтып кеткен. [2.89] Ал *қал’а* (қала) сөзінің араб тіліндегі мағынасы – қамал, бекініс.

3. Әлеуметтік-қоғамдық, саяси атаулар: *тақрир* (а.) – шешім, қарар; та’ *айин* (а.) – тағайындау; *та-сарруф* (а.) – жүріс-тұрыс, өз бетінше әрекет; *туһма* (а.) – айыптау; *даулат* (а.); *хидма* (а.) – қызмет; *халқ* (а.) – халық; *мажсал* (а.) – мекен, орын, сала; *машиһур* (а.); *ма’руф* (а.) – белгілі. Шежіреде қызмет деген сөздің хидмат және хизмат варианттары жарыса қолданылған. Арабтың хидма сөзі парсы тілінде хизмат түрінде жұмсалады.

4. Діни ұғымдарға байланысты атаулар: *муслим* (а.); *муртад* (а.) – күпір, діннен безген; *ибадат* (а.) – ғибадат; *мунажат* (а.); *малаик* (а.) – періште; *масжид* (а.); *ду’а* (а.) – дұға; *кафир* (а.); *шари’ат* (а.); *ислам* (а.); *иман* (а.); *ихлас* (а.); *хақ та’ала* (а.); *худай* (п.); *пейғомбор* (п.); *намаз* (п.); Діни ұғымдарды білдіретін араб сөздері парсы сөздеріне қарағанда, әрине, көбірек. Қазіргі тілімізде кең қолданыс тапқан, үйреншікті сөздер жиі кездеседі. Сонымен қатар, көпшілікке түсініксіз сөздер, тіпті тұтас сөйлемдер ұшырасады. Мысалы: «Та’риф ием даулаты дур, махд исмі ишарат байаны раби ла йазал аз мулкун уа алнас та риф»; «Уа махал зухур ол халдын ужуд шахс шариф би һамал болғай». Аталған ескерткіш тілін тұңғыш рет монографиялық ізденіс ретінде зерттеген және профессор Березиннен кейін 135 жылдан соң ескерткіш мәтінін транскрипциялап, қазіргі қазақ графикасымен жариялаған профессор Рәбиға Сыздық мұндай сөйлемдер жөнінде «... не түркіше, не түпнұсқаша, не арабша баяндау деуге болмайды, мұндағы бөгде тілдік тұлғалардың көбін не түркі жазба әдеби тіліне, не түркі халықтары тіліне енген, түсінікті сөздер деп тануға және болмайды» деген. [2.69]

5. Соғыс қимылдарына байланысты сөздер: *таби’* (а.) – бағынышты, тәуелді; *харб* (а.) – соғыс; *қатл* (а.) – өлтіру; *ғарат* (а.) – басқыншылық; *ма’рака* (а.) – ұрыс, шайқас; *мақһур* (а.) – жеңілген, бағынған; *махбус* (а.) – тұтқын; *ғасб* (а.) – зорлық-зомбылық; *асир* (а.) – тұтқын; *һалак* (а.) – өлім; *ләшкәр* (п.) – әскер; *сипаһ* (п.) – жауынгер; *герештар* (п.); *бәнде* (п.) – *шаһид* (а.) – соғыста қаза болған адам, құрбан. *Герештар* мен *шаһидтан* басқасы қазіргі оқырманға түсініксіз, қазақ тілінде қолданыста жоқ сөздер. Ал кіріптар сөзі *герешт* етістігіне (ұстау, алу) – ар жұрнағы (етістікке жалғанып, сол етістік білдіретін қимыл-әрекет бағытталған адамды білдіреді) жалғану арқылы жасалған, «ұсталған, тұтқын, қиын жағдайға түскен» деген мағынаны береді. *Бәнде* сөзі *бәнд* (байланыс, бау) етістігіне -е жұрнағы (зат есім, сын есім тудырушы) жалғану арқылы жасалған. Шежіреде тұтқын мағынасында жұмсалған.

6. Дерексіз ұғым атаулары: *та'алуқ* (а.) – байланыс; *тазарру'*(а.)_ көңіштік, бой ұсынушылық; *тафсил*(а.)-толықтық,нақтылық; *тартиб*(а.)_ *хақиқат*(а.); *хақ*(а.); *салабат*(а.)- қаталдық,беріктік; 'айш (а.)-өмір; 'ишқ(а.)-ғашықтық; 'адауат(а.)-жаулық, дұшпандық. 'Иззат(а.)- сөзінің араб тіліндегі мағынасы:1) атақ,даңқ, абырой; 2)қымбатшылық. Ал қазақ тілінде ізет болып өзгеріп, «құрмет» деген мағынаға ие болған. Араб тілінен енген сөздердің негізінен абстракт ұғым атаулары болып келетіндігін Э.Наджип [3.142], Р.Сыздық айтып кеткен болатын [2.61]. Біз қарастырып отырған шежіреде де арабизмдердің дені абстракт ұғым атаулары.

7. Атақ-дәрежеге және туыстыққа байланысты атаулар : *аба*(а.) _ әкелер, *аждад*(а.) _ аталар; *бну*(а.) _ ұл; *мәлик*(а.); *султан*(а.); амир(а.); *падешаһ*(п.); *фарзанд*(п.); *шаһзаде*(п.); нәбире(п.); хашам(а.)-нөкер,өрен-жаран; *хаким*(а.), *уали ал-аһд*(а.)_ так мұрагері; жасус(а) – тыңшы; шаһиншаһ(п)- патшалардың патшасы.

Шежіре тіліндегі араб парсы сөздерінің үлес салмағын анықтау мақсатында белгілі түркітанушы, Э.Н.Наджиптің әдісіне сүйендік. Ол Құтыбтың «Хосрау уа Шырын» поэмасындағы араб, парсы сөздерінің жалпы санын 36,7 пайыз деп есептеп шығарды, [3;139] Б.Жұбатованың есептеуінше ХХ ғасырдың басындағы қазақ қисса-дастандарындағы араб, парсы сөздерінің үлес салмағы орта есеппен 27-

28 пайызды, ал ХІ ғасырда жазылған Ахмет Йасауидің «Диуани хикметінде» 25 пайызды құрайды. Зерттеуші: «Демек, ХІХ ғасырдың аяғы мен ХХ ғасырдың басындағы қиссалар тіліндегі араб, парсы сөздерінің қолданылуы олардың орта ғасырлардағы қолданылу дәрежесімен бірдей дерлік болған», - деп қорытады[4.79].ХVІІ ғасырда жазылған Әбілғазы баһадүр ханның «Түркі шежіресіндегі» арабизмдер 7,9 пайызды, ал фарсизмдер 7,3 пайызды құрайды.[5.36]

Ал Қадырғали Жалайыри тіліндегі арабизмдер мен фарсизмдердің үлес салмағын анықтау үшін біз де лингвостатистика әдісіне жүгінеміз. «Жамиғ ат-тауарихтың» тілін зерттеген татар ғалымы З.А.Хисамиеваның есептеуі бойынша, шежіредегі түркі сөздері –58 пайызды, араб сөздері – 28 пайызды, парсы сөздері – 13 пайызды құрайды.[6.15] Ал Р.Сыздықтың пікірінше, бұл көрсеткіш сәл өзгешелеу шығуы мүмкін деген. Шежіренің көпшілік бөлігі – Рашид ад-диннің «Жамиғ ат-тауарихының жасалған еркін аударма, ал кіріспе бөлімі мен шежіре соңындағы бірнеше дастан Қадырғалидың өз шығармалары болғандықтан, сандық есептеуді бөлек жасадық. Сонымен қатар, шежіре тілінің ерекшелігіне сәйкес ондағы ономастикалық атаулар мен кісі аттарының көптігіне байланысты, жүргізген сандық есептеуімізде бұл сөздердің арасалмағын да ескеріп, есептен шығарып тастадық:

	барлық сөздер саны	ономастикалық атаулар мен кісі аттары	араб сөздері	парсы сөздері
аударма тараулары қайталанатын	26640	2621	2829	1083
қайталанбайтын			11,8%	4,5%
			477	134
			2%	0,6%
өзі жазған тараулары қайталанатын	3600	707	610	221
қайталанбайтын			21,08%	7,6%
			190	17
			6,6%	0,6%

Сонымен, сандық есептеудің нәтижесі З.А.Хисамиеваның пікірінен өзгеше шықты: шежіренің аударма тарауларындағы арабизмдердің үлес-салмағы қайталауларды есептегенде – 11,8 пайыз, есептемегенде_ 2 пайыз, фарсизмдердің үлес салмағы қайталауларды есептегенде _ 4,5 пайыз, есептемегенде_ 0,6 пайыз. Ал Қадырғалидың өзі жазған дастандарындағы арабизмдердің үлес салмағы қайталауларды есептегенде _ 21,08 пайыз, есептемегенде _ 6,6 пайыз, фарсизмдер _ қайталанатыны 7,6 пайыз, қайталанбайтыны 0,6 пайыз.

Кестеден көрінгендей, арабизмдер фарсизмдерге карағанда әлдеқайда көп. Бұл есепке араб текті кісі аттары кірмегендігін ескерсек, ол көрсеткіш тағы да өседі. Сонымен қатар, бұл араб сөздерінің барлығы

дерлік парсы тіліне еніп, қазіргі тілде қолданыс тапқан. Автор көпшілік арабизмдерді парсы тілі арқылы алғандығын айғақтайтын бір дәлел – араб тіліндегі кейбір сөздердің соңындағы ة (әйел тегі және жекеше түрдің көрсеткіші) парсы тіліне енгеннен кейін ت дыбысына айналады (ة – та марбута ت дыбысының графикалық варианты). Мысалы, араб тілінде _ حكاية // шежіреде – حكايت (хикая), ولاية // ولایت (уалайат), مدت // مدت (мерзім), عمارة // عمارت . Қазақ тіліне енген араб, парсы сөздерін зерттеген Л.З. Рүстемов ол құбылысты былайша сипаттаған: «Парсы тілінің лексикалық элементтерінің басқа түркі тілдеріне, соның ішінде қазақ тіліне ауысу процесін зерттегенде мықтап ескеретін жәйт бар. Парсы-тәжік тілдері едәуір мөлшерде араб